

ӨМҮРДҮ
САКТОО
ТУРМУШТУ
ӨЗГӨРТҮҮ

Дүйнөлүк
Азык-түлүк
Программасы

БИРИККЕН УЛУТТАР УЮМУНУН ДҮЙНӨЛҮК АЗЫК-ТҮЛҮК ПРОГРАММАСЫ (БУУ ДАП) МЕНЕН ЖАШЫЛ КЛИМАТ ФОНДУНУН (ЖКФ)

“Кыргыз Республикасында климаттык тейлөө жана климатка сезимтал жашоого каражаттарды диверсификациялоо аркылуу азык-түлүк коопсуздугунун деңгээли төмөн аялуу жамааттардын мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү”

Долбоору

Дыйкан (фермердик) чарбалардын (үй чарбаларынын) деңгээлинде практикага киргизүү үчүн

**КЛИМАТТЫН ӨЗГӨРҮҮСҮНӨ ЫҢГАЙЛАШУУ БОЮНЧА
СУНУШТАЛУУЧУ ЧАРАЛАР**

Дыйкан (фермердик) чарбалардын (үй чарбаларынын) деңгээлинде практикага киргизүү үчүн климаттын өзгөрүүсүнө ыңгайлашуу боюнча сунушталуучу чаралар

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
Климаттык тобокелдиктер: Кыштын аягындагы-жаздын башындагы интенсивдүү жылуу күндөр				
1	Эрте жазда тиштүү тырмоолорду, дисктүү тазалагычтарды, майдалагычтарды колдонуу аркылуу топурактагы нымды жабуу.	Кыш мезгилинде топуракта чогултулган нымды сактоо жана топурактын үстүңкү катмарынын ашыкча кургап кетишине жол бербөө.	Топурактын үстүңкү катмарын иштетүү үчүн айыл чарба шаймандарын ижарага алуу, ГСМ – 4 000	
2	Использование технологии «No-Till» «No-Till» технологиясын пайдалануу	Жерди айдабастан иштетүү айыл чарба машиналары үчүн күйүүчү майдын чыгымын азайтууга мүмкүндүк берет (дизель күйүүчү майын 14 литрден 44 литрге чейин) Себилүүчү материалдын чыгымын азайтат, өсүмдүктөрдүн калдыктарынын эсебинен топурактын түшүмдүүлүгүн жогорулатат, эмгек чыгымдарын азайтат, нөлдүк культивациянын натыйжасында топурактын тыгыздалышына жана эрозиясына жол бербейт, агрохимикаттардын агып кетишин азайтат жана курчап турган чөйрөнү коргоого шарт түзөт, топурак биотасынын иштеши үчүн жагымдуу шарттарды түзөт, өсүмдүктөрдүн түшүмдүүлүгүн жогорулатат	No-till сеялкасын ижарага алуу - 8000 Гербициддер Фунгициддер Инсектициддер – 6 000 – 8 000	
Климаттык тобокелдиктер: Кар катмарынын кыйла эрте жана интенсивдүү бузулушу				
3	Кар дөбөлөрүн жасоо	Талаада көбүрөөк кар чогултулуп, жазында эриген суу түрүндө жерге сиңип, өсүмдүктөргө пайдалуу болот. Кар катмарынын санын көбөйтүү айыл чарба өсүмдүктөрүнүн түшүмдүүлүгүн жогорулатууга мүмкүндүк берет.	Кар чогултуучу шайманды ижарага алуу - 4 000	

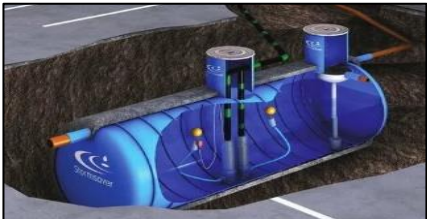

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
4	Кар катмарын тыгыздоо	Күздүк эгин талааларында кар катмарын жантайма жерлерде суу куюучу катоктор менен чогултуп, сактап туруу нымдын топурактагы камдыгын көбөйтүүгө мүмкүндүк берет.	Суу куюучу катокту ижарага алуу – 4 000	
5	Жогору узундуктагы саманды кышка калтыруу	Дан эгиндерин чаап жатканда саманды жогору узундукта (30 см) калтыруу “такыр чабууга” салыштыргында нымды 3,5 эсе көбүрөөк сактап калат	Кошумча финансы чыгымдарын талап кылбайт	
6	Кыш мезгилинде жогору узундуктагы өсүмдүктөрдөн тосмолорду даярдоо	Кыш мезгилинде карды сактап калуу үчүн атайы өстүрүлгөн бийик өзөктүү өсүмдүктөрдү (күн карама, жүгөрү, горчица) тизип жасалган тосмолор. Тосмолор шамал менен учуп келген карды токтотуучу “дубалдын” функциясын аткарат. Карды тосуу	Жогору узундуктагы өсүмдүктөрдөн үрөндөрү Кыска тилкелер менен себүү (тосмолордун ортосундагы аралык 7-11 м) 5 000-10 000	
7	Сууну кайра толтуруучу жана себүү алдындагы сугаттар	Күзүндө жана эрте жазда сугат сууларын колдонуу -топурактагы нымды көбөйтүп, жазында вегетациялык сугаттын санын азайтууга жана сугаттардын ортосундагы мезгилди узартууга шарт түзөт.	Ирригация кызматтарына төлөө (ИКТ) 10 000	

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
Климаттык тобокелдиктер: Өсүмдүктөрдөгү вегетациянын кыйла эрте башталышы (үшүктөр да эрте башталат)				
8	Эрте жазда суукка чыдамдуу өсүмдүктөрдү өстүрүү	Эрте жазда суукка чыдамдуу өсүмдүктөрдү (сулу, жаздык бүүдай, арпа, сабиз, чамгыр, кызылча, петрушка, ашкөк ж.б. өсүмдүктөр) өстүрүү үчүн тандоо өсүмдүктөрдү тамырдын чирүү ооруларынан сактоого мүмкүндүк берет.	Үрөндөр – 8 000	
9	Калий жер семирткичтерин себүү	Өстүрүлүп жаткан өсүмдүктөрдүн суукка чыдамдуулугун жогорулатуу	Күкүрт кычкыл калий Калий селитрасы 4 000	
10	Өсүмдүктөрдү стресске каршы жана өсүүнү тездетүүчү препараттар менен байытуу	Өсүмдүктөрдүн жагымсыз шарттарга чыдамдуулугун жогорулатуу (үшүктөр, кургакчылык, механикалык зыяндар, мөндүрдүн жана бороондун кесепеттери, температуранын стресстик өзгөрүүлөрү)	Мегафол Эпин-экстра 18 000 – 70 000	
11	Үрөндү себүүгө чейин фунгициддер менен иштетүү	Өсүмдүктөрдү көк даттан жана башка грибок ооруларынан коргоо (головня, тамыр чирүү, так басуулар) алардын тез тамырланышына шарт түзөт.	Фунгициддер 5 000 – 10 000	

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
12	Жашылча өсүмдүктөрүнүн үрөндөрүн чыңдоо	Жашылча жана бакча өсүмдүктөрүнүн төмөнкү температураларга чыдамдуулугун жогорулатуу	Көчөттөрдү өстүрүү үчүн контейнерлер – 5 000	
13	Жашылча жана бакча өсүмдүктөрүн кыйыштыруу	Суукка, кургакчылыкка чыдамдуулукту жогорулатуу	Күнөскана - ижарага алуу Көчөттөрдү өстүрүү үчүн контейнерлер Топурак аралашмасы Подвой жана привой үрөндөрү Инструменттер 20 000 – 25 000	
14	Үшүккө каршы сугаруу жүргүзүүнүн технологиясы	Сплинкердик чачыратуучу орнотмолорду колдонуу мөмө-жемиш өсүмдүктөрүн -7°С чейин үшүктөрдөн коргоого мүмкүндүк берет	Дефлектордук саптоолор менен жабдылган автоматтык чачыратуучу орнотмо 200 000 – 400 000	
15	Күтүлгөн үшүктөргө чейин нымдуулукту сактоочу сугаруу	Кыска өсүмдүктөрдү минус 2 °С температурада жана ылдамдыгы 1,5-2,0 м/с шамалда, ал эми шамал жок мезгилде топурактагы жылуулук жетиштүү болсо, минус 4 °С температурада сактайт	Ирригация кызматтарына (ИКТ) төлөө – 6 000	

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
16	Жабуучу материалды колдонуу	Өсүмдүктөр үчүн аба “жабуусун” түзүү, б.а. ар кандай тыгыздыктагы материал бекитилген каркасты колдонуу аркылуу жабуу түзүү жашылча өсүмдүктөрүн катуу эмес үшүктөрдөн сактоого мүмкүндүк берет.	Жабуу материалы (спанбонд, агроспан, лутрасил ж.б.) 20 000 – 40 000	
17	Жеке жабуу	Үй алдындагы тилкелерде колдо болгон каражаттарды: пластик бөтөлкөлөрдү, пластик чакаларды ж.б. колдонуу аркылуу кыска өсүмдүктөрдү коргоого мүмкүндүк берет.	Кошумча финансы чыгымдарын талап кылбайт	
18	Топурак менен жабуу	Отургузулган картөшкөнү түптөө үшүк жүрүү кооптуулугу болгон учурларда аларды тоңуп калуудан сактайт	Түптөөчү шайманды ижарага алуу, же фермер тарабынан өз алдынча ишке ашырылат - 10 000	
19	Гүлдөө мөөнөтүнүн башталышы кыйла кеч өсүмдүктөрдү өстүрүү	Гүлдөө мөөнөтүнүн башталышы кыйла кеч өсүмдүктөрдү өстүрүү төмөн температуралардын терс таасирлеринен сактанууга мүмкүндүк берет. Малина, карагат, кривовник июндун аягында гүлдөйт	Көчөттөр 6 000-10 000 көчөт * 50 = 300 000 – 500 000	

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
20	Түтөтүү жана катарлардын арасында от жагуу	<p>Бул ыкма менен жемиш бактарын жана жүзүмзарларды үшүктөн коргошот.</p> <p>Катарлардын арасына ар бир 3-5 метр сайын отун салынган идиштер коюлат, түнкү саат 2 ден тартып, эрте мененки саат 6 га чейин отун күйгүзүлүп, жылуулук каптоосу түзүлөт.</p>	<p>Түтүн каптоосун түзүү үчүн өсүмдүктөрдүн калдыктары колдонулат. Бул операцияны ишке ашырууда финансы чыгымдары талап кылынбайт</p> 	
21	Калий жана фосфор минералдык жер семирткичтери кошулган заттарды колдонуу	<p>Тамырлардын азыктануусунан тышкары калий жана фосфор жер семирткичтерин колдонуу оң таасир берип, өсүмдүктөрдүн -5°C чейинки үшүктөргө чыдамдуулугун жогорулатат.</p> <p>Жер семирткичтерди колдонууну күтүлүп жаткан үшүктөрдөн бир нече күн мурда ишке ашыруу зарыл</p>	<p>Фосфор-калий жер семирткичтери – себүү иштери 56 000-60 000 сом/га</p>	
22	Криопротекторлор менен иштетүү	<p>Азыркы учурда криопротекторлордун 2 тиби белгилүү.</p> <p>Бир тиби бутактардын, жалбырактардын, гүлдөрдүн үстүндө пленка түзүп, аларды үшүк алышына жол бербейт, башкалары клеткаларга кирип, өсүмдүктөрдүн ичинде муздун пайда болушуна тоскоолдук түзөт.</p>	<p>Криопротекторлор (Антифрост, Мивалагро, Мочевин-К1 ж.б.) - 20 000</p>	
Климаттык тобокелдиктер: Кургакчылыктын өзгөчө жылдын биринчи жарымында жогорулашы				
23	Кургакчылыкка чыдамдуу өсүмдүктөрдү (сорго, сафлор, таруу, жүгөрү, арпа, буудай) өстүрүү	<p>Катуу кургакчылыктын шарттарында түшүм алуу</p>	<p>Үрөндөрү - 18 000</p> 	

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
24	Сууну сугат үчүн топтоп, сактоо	<p>Топтолуп, сакталган таза суу жемиш жана жашылча өсүмдүктөрүн сугаруу үчүн колдонулат</p> 	<p>Жаан-чачын суулары куюлуучу цистерна</p> <p>Жасалма көлмөлөр (чуңкурча даярдап, түбүн жана капталдарын суу өткөрбөгөн пленка менен каптоо) - 70 000 – 10 0000</p>	
25	Скважиналарды бургулоо	<p>Таза суунун жер алдындагы булактарын сугат иштерине колдонуу</p>	<p>Бургулоо иштеринин баасы Түтүктөр Насос: 180 000-250 000</p>	
26	Суу сактоо технологияларкын колдонуу	<p>Сугарууга колдонулуучу сууну сүу сактоо технологияларын колдонуу аркылуу рационалдуу пайдалануу</p> 	<p>Сугарууну кыска тилкелер аркылуу, ар бир экинчи тилке аркылуу, өзгөрүлмө агым менен жүргүзүү. Кошумча финансы каражаттарын талап кылбайт</p> <p>Импульстук сугаруу – насос, сплинкердүү чачыратма орнотмо</p> <p>Тамчылатма сугаруу – суу толтурулуучу идиш; суу тазалоочу фильтр; магистралдык түтүктөр; сугаруу түтүктөрү (жемиш өсүмдүктөрү) сугаруу ленталары (жашылча өсүмдүктөрү) 250 000-300 000</p>	

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
27	Жердин бетин мульчирлөө (үстүртөн жабуу)	Топурактагы нымды сактоо	Саман же башка майдаланган өсүмдүк материалдары – 2 000 Мульчирлөө пленкасы – 8 000	
28	Жерге органикалык жер семирткич себүү (компост, кык)	Жер кыртышынын түзүмүн жакшыртуу жана анын ным кармоо касиетин көбөйтүү	Өсүмдүк калдыктары менен кыктан турган компост фермерлердин өздөрү тарабынан даярдалган. Бул операцияга финансы чыгымдары талап кылынбайт	
29	Жашыл жер семирткичтерди пайдалануу (сидераттар)	Жер кыртышынын түзүмүнүн жакшырышы жана ным кармоо касиетинин жогорулашы	Сидералдык өсүмдүктөрдүн үрөндөрү – 4 000 Жер кыртышын даярдоо, сидераттарды себүү, чабуу, майдалоо жана көмүү - – 10 000	
30	Микоризаны пайдалануу	Өсүмдүктөрдүн тамырларынын суу соруучу аянты 15 эсеге чейин көбөйөт. Микориза менен инокуляцияланган өсүмдүктөр кургакчылыкка кыйла жогору чыдамдуулукка ээ. Нымдуу мезгилдерде микориза нымды сиңирип алып, кармап турат жана кургакчылыктын учурунда акырындык менен өсүмдүккө берет. Микориза жер кыртышынын түзүмүнө таасир тийгизип, анын азыктануусун жакшырткандыктан, өсүмдүктөрдүн кургакчылыкка чыдамдуу болушуна жардам берет. Мындан тышкары, грибоктордун гифалары (жип сыяктуу булалары) жер кыртышы кургап бараткан мезгилде жер кыртышындагы сууну жана азык заттарды сактап турган өтө кичине диаметрдеги көзөнөктөрдүн жеткиликтүү болушун камсыздайт.	Микориза – 10 000 – 30 000	

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
31	Кургакчыл мезгилдерде стресске каршы препараттарды колдонуу	Өсүмдүктөргө ысыктын жана кургакчылыктын таасирлерине кыйла чыдамдуу болууга жардам берет.	Плантафол 5:15:45 чыгымдалышы - 1-3 г/л суу, баасы – Мегафол – Эпин экстра – Максифол динамикс – 15 000-20 000	
32	Жер кыртышында нымды топтоо (гидрогель)	Нымды грунтта сактоо үчүн колдонулат. Өз салмагынан кыйла көп суюктукту сиңирип алып, ичинде сактап турат, топурак кургай баштаганда нымды өсүмдүктөргө бере баштайт. Сууну көп талап кылуучу жашылча өсүмдүктөрүнүн көчөттөрүн өстүрүүдө колдонулат	Гидрогель - 20 000 100 гр – 230 сом	<p data-bbox="1377 475 2096 555">Адегенде кристаллдар көп көлөмдөгү сууну сиңирип алышат... ...андан кийин кургакчылык мезгилинде сууга муктаж болгон өсүмдүктөргө жиберешет</p> <p data-bbox="1552 568 1715 619">Сначала кристаллы впитывают большое количество воды...</p> <p data-bbox="1715 743 1899 810">...а затем выпускают испытывающим жажду растениям в период засухи</p>
33	Жер кыртышында нымды сактоо үчүн жыгачтын көмүрүн колдонуу	Биокөмүр биожектиликтүү сууну сактап турууга жөндөмдүү жана өсүмдүктөргө зарыл болгон азык заттарды жана эритилген органикалык бирикмелерди сиңирүүчү адсорбент болуп саналат. Ал жер кыртышынын натыйжалуу кондиционерин болуу менен бирге топурактын тыгыздыгын азайтат жана азык заттарды жана сууну сактап, өсүмдүктөргө жеткирүү касиетин күчөтөт. Биокөмүр майда көңдөйлүү материал болуп саналат жана өз салмагынан кыйла көп сууну сиңире алат. Бул касиети кумдак грунттарда, өзгөчө кургакчылыктын шарттарында сууну сактап туруу үчүн пайдалуу болот.	Жыгач көмүрү – Фермер бутактарды кыйгандан кийин өзү даярдай алат.	

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
34	Эски жыгач сөңгөгүн нымды топтоп, сактоочу материал катары пайдалануу	Ным дарактардын кесилген эски бутактарында, эски сөңгөктөрдө жана малинаны, кара малинаны отургузуудан мурда траншеянын түбүнө салынган чириген дүмүрлөрдө сакталат. Траншеяга салынган жыгачта жаан-чачындан жана сугаруудан кийин ным топтолуп, сакталат жана акырындык менен өсүмдүктөргө берилет.	Иштетүүгө жараксыз болуп калган эски жыгач калдыктары колдонулат. Чыгымдар жок.	
35	Кургакчыл мезгилде малдын башынын санынын азайышы	Кургакчылыкка ыңгайлашуунун бул механизмдин мал багуучулар чыгымдарды азайтуу максатында колдоно алышат. Бул үчүн бар болгон малдын алсыз бөлүгүн сатып, ал эми азыктандырып, бага ала турган бөлүгүн сактап калуу керек.	Чыгымдар жок	
Климаттык тобелдиктер: Кыйла тез кайталануучу жана узакка созулган ысык күндөр				
36	Ысыкка чыдамдуу өсүмдүктөрдү жана сортторду өстүрүү	Ысыкка чыдамдуу өсүмдүктөрдү колдонуу түшүм алууга өбөлгө түзөт (сорго, таруу, сафлор, жүгөрү, арпа, буудай, эспарцет, люцерна)	Үрөндөрү 15 000 – 25 000 	
37	Жашылча жана бакча өсүмдүктөрүн кыйыштыруу	Кыйыштыруу ыкмасы аркылуу жогору жана төмөн температуралар сыяктуу айрым абиотикалык стресстердин алдын алууга мүмкүн. Ашкабак өсүмдүктөрүн кыйыштыруу үчүн мускат ашкабагы (<i>Cucurbita moschata</i>), катуу кабыктуу ашкабак (<i>Cucurbita pepo</i>), фиго-жалбырактуу ашкабак (<i>C. ficifolia</i> Bouch.) колдонулат, паслөн өсүмдүктөрү үчүн жогору температуралардын таасирине эффективдүү катары баклажанга кыйыштыруу саналат.	Теплица - ижарага алуу Көчөттөрдү отургузуу үчүн контейнерлер Топурак аралашмасы Кыйыштырылуучу жана кыйыштыруучу өсүмдүктүн үрөндөрү Инструменттер: 50 000	

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
38	Өсүмдүктөр үчүн көлөкө түзүп, күндөн коргоочу торлорду колдонуу	Бул ыкма өсүмдүктөргө салкын шарт түзүүнүн жөнөкөй жана арзан жолу болуп саналат.	Көлөкө түзүп, күндөн коргоочу тор - 80 000	
39	Сугаруу	Өсүмдүктөрдү суу менен камсыз кылуу аларга нымды температураны төмөндөтүү үчүн колдонууга мүмкүндүк берет.	Ирригация кызматына төлөө (ИКТ) – 10 000	
40	Малды сарайда кармаган учурларда чатырга вентиляция жана жылуулук изоляциясын орнотуу	Жогору температураларда уйлар ысык стрессине туш болушу мүмкүн, бул алардын продуктивдүүлүгүнө, сүттөгү майдын санына, тоютту керектөөсүнө терс таасирин тийгизет, тукум берүү функциясы төмөндөп, көп учурда салмагы азаят. Жогору температуранын терс таасирин четтетүү үй жаныбарынын ысык күндөргө туруштук берүүсүнө шарт түзөт.	Жылуулукту изоляциялоочу материал – вентиляторлор – 100 000	
41	Үй жаныбарына суунун жеткиликтүү болушун камсыздоо	Үй жаныбарларына салкын шарт түзүп, тоютту керектөөсүн жакшыртат	Суу ичүүчү идиштер – 6 000 – 15 000	

Климаттык тобокелдиктер: Күздүн жана кыштын кыйла эрте башталышы

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
42	Айыл чарба өсүмдүктөрүнүн түшүмүн жыйноонун мөөнөттөрүн коррекциялоо (жылдыруу)	Өстүрүлгөн түшүмдү кар түшкөнгө жана суук башталганга чейин өз убагында жыйноого мүмкүндүк берет	Чыгымдар жок 	
43	Үй жаныбарларын жайлоодон түшүрүүнүн мөөнөттөрүн коррекциялоо (жылдыруу)	Үй жаныбарларын жайлоодон суук жана жаан-чачындар баштала электе түшүрүү	Чыгымдар жок	
Климаттык өзгөчөлүктөр: Жер бетиндеги суулардын агусунун көбөйүшү				
44	Ирригациялык тармактарды тазалоо, оңдоо жана иштөөчү абалда сактоо	Фермерлерге өстүрүлүп жаткан айыл чарба өсүмдүктөрүн сугаруучу суу менен жетиштүү камсыз кылууга мүмкүндүк берет. Суу каптоолордун жана суу эрозиясынын ыктымалдуулугун төмөндөтөт.	Фермерлердин күчү менен өз алдынча ишке ашырылат.	
45	Сугат сууларын көбүрөөк талап кылган жогорку рентабелдүү өсүмдүктөрдүн (жашылчалар, мөмө өсүмдүктөрү, жүгөрү, көп жылдык чөптөр) себүү аянттарын кеңейтүү	Фермерлердин кирешелеринин өсүшү. Райондун табигый-климаттык шарттарын рационалдуу пайдалануу	Ирригация кызматтарына төлөө (ИКТ) – 10 000	
Климаттык өзгөчөлүк: Вегетациялык мезгилдеги чогултулган жылуулуктун көбөйүшү/ вегетациялык мезгилдин узарышы				

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
46	Жылуулукка ыңгайлашкан өсүмдүктөрдү (жашылча, мөмө-жемиш) иштетүү	<p>Айыл чарба продукциясынын кеңири түрлөрүн алуу</p> 	<p>Жаңы чыгымдар жок.</p> <p>Жергиликтүү калк мурдатан райондо калыптанган климаттык шарттарга өз алдынча ыңгайлашышкан</p>	
47	Өстүрүлүп жаткан өсүмдүктөрдү зыянкеч курт-кумурскалардан, оорулардан жана отоо чөптөрдөн сактоого байланышкан чараларды күчөтүү	<p>Климаттын жалпы жылышы жана вегетациялык мөөнөттүн узарышы географиялык жайылытылуунун өзгөрүүсүнө, зыяндуу организмдердин инвазиялануу тобокелдигинин өсүшүнө, зыянкеч курт-кумурскалардын, отоо чөптөрдүн жана оорулардын санынын өсүшүнө алып келет, ошондой эле, полициклдуу түрлөрдүн кыштан чыгуу жана аман калуу, санынын же муундарынын санынын өсүү темпи сыяктуу популяциялык динамикасында өзгөрүүлөрдү жаратат. Өсүмдүктөрдү коргоо боюнча өз убагында ишке ашырылган чаралар зыянкеч курт-кумурскалардан, отоо чөптөрдөн жана оорулардан келтирилүүчү зыяндын тобокелдигин азайтууга мүмкүндүк берет.</p>	<p>Биопрепараттар – Синтетикалык пестициддер – 10 000</p> 	
48	Айыл чарба өсүмдүктөрүн диверсификациялоо. Дары чөптөрдү өстүрүү	<p>Валериана, календула, аптека ромашкасы, душица өсүмдүктөрүн өстүрүү калкты жыл бою жогорку биологиялык активдүүлүктөгү продуктулар менен камсыздоого мүмкүндүк берет жана адамдардын саламаттыгынын жогорку деңгээлин камсыздоого, кайсы болбосун инфекциялык оорулардын, биринчи кезекте грипптин жана башка күрч респиратордук оорулардын пайда болушунун себептерин жоюуга багытталган профилактикалык чаралардын натыйжалуулугун жогорулатат.</p>	<p>Отургузулуучу материал 20 000</p> 	
Климаттык өзгөчөлүк: Аяз (катуу суук) болбогон мезгилдин узарышы				
49	Жашоого болгон каражатты камсыздоону диверсификациялоо. Айыл чарбасынан тышкары өндүрүш	<p>Тигүү өндүрүшү Кол өнөрчүлүгү Нан бышыруу цехтери Транспорттук кызмат көрсөтүү</p>	<p>880 000 – 1 000 000</p> 	

№	Чаралар / аракеттер	Күтүлгөн натыйжалар	Чыгымдар – болжолдуу керектөө сом менен	Мисалдар-үлгүлөр (фотосүрөттөр)
1.	2.	3.	4.	5.
50	Мал чарбасын диверсификациялоо	<p>Бөдөнөлөрдү жумуртка жана эт алуу үчүн өстүрүү киреше алууга болгон мүмкүндүктөрдү кеңейтет.</p> <p>Сүт багытындагы эчкилерди өстүрүү үй чарбасына пайдалуу.</p> <p>Жергиликтүү эчки 500-600 гр/күн</p> <p>Альпы породасы – 6 л/күн чейин (күнгө 2 жолу саайт: эрте менен жана кечинде), жылдын 10 айында</p> <p>Азыктануусу: 3 кг/күн тоют (эспарцет, люцерна, жүгөрү силосу).</p> <p>Алынган продукция:</p> <p>Сүт майлуулугу - %;</p> <p>Быштак 1 КГ – 5-6 л сүт; Эт; Тери</p>	<p>Бөдөнөлөр</p> <p>Клеткалар</p> <p>Тоют</p> <p>Сүт багытындагы эчкилер</p> <p>Багыла турган жер</p> <p>Тоют</p> <p>880 000 – 1 000 000</p>	
51	Айыл чарба продукциясын кайра иштетүү (курगतтуу)	<p>Энергиянын кайра жаралуучу булактарын колдонуу парниктерден чыккан газдардын деңгээлинин азайышына, ошондой эле өлкөнүн энергетикалык коопсуздугун бекемдөөгө шарт түзүп, кайра иштетилген продукциянын кошумча наркын жогорулатат.</p>	<p>Күн алдында кургаткычтар – 25 000</p>	
52	Экотуризмди, агротуризмди өнүктүрүү	<p>Жылуу күндөрдүн көп болушу туристтерди тартууга жагымдуу шарттарды түзөт</p>	<p>Конок үйлөрүндө ыңгайлуу шарттарды түзүү: даараткана, шейшептер, душ, автомобилдер токтоочу жайлар, тамактанууну камсыздоо 880 000 – 1 000 000</p>	